

УДК 94(477)(092)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.30.02>

ГОЛОВА ПРОВОДУ ОУН ОЛЕГ ШТУЛЬ (1917–1977). СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Зек Богдан,

кандидат історичних наук,
завідувач науково-експозиційного відділу історії Волині
Волинського краєзнавчого музею
ORCID ID: 0000-0002-7116-7487

Мета роботи полягає у висвітленні життєпису О. Штуля періоду становлення його особистості, чинників, які впливали на цей процес. Значною мірою це дасть змогу зрозуміти мотивацію діяча під час прийняття рішень. Методологія дослідження базується на принципах системності, об'єктивності та історизму. У роботі використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи історичного пізнання. Серед загальнонаукових варто назвати інструменти аналізу і синтезу, індукції та дедукції, порівняння, критичний метод. Досягнення мети стало можливим завдяки спеціально-історичним методам: просопографічному, історико-проблемному та історико-хронологічному. Категорії особистості та часу її становлення окреслено шляхом використання методики міжпредметних зв'язків. Послугуючись здобутками психології, часом становлення особистості визначили 17-річний вік. З огляду на це, відповідним чином вибудовано й хронологічні межі роботи. Наукова новизна дослідження полягає у спробі визначення чинників впливу на формування особистості історичного діяча. Робота суттєво доповнює біографію О. Штуля, період навчання у Кременецькій духовній семінарії. Для подальших дослідників стануть у нагоді нові джерела, уведені до науково обігу у згаданій праці. Становлення особисті О. Штуля відбувалося під впливом двох чинників. Перший – родинне оточення. Безпосереднім вихованням дітей опікувалася мати-вчителька, але домінував авторитет батька. Надзвичайно активний як у церковному, так і громадському житті, він мав безумовний вплив на своїх дітей. Часті зміни парафій, переїзди не сприяли матеріальному забезпеченню родини. Діти, як і дорослі, постійно зивкали до нового середовища. О. Штуль, імовірно, уже тоді розумів ціну, яку платить батько за свою позицію. Другий чинник – навчання у Кременецькій духовній семінарії, де юнак не лише зустрів однодумців, а й ґрунтовніше пізнав ідею української державності. Указані аспекти мали безумовний вплив на подальший життєпис О. Штуля. Певною мірою вони вплинули на те, що саме він, а не хто інший, став провідником ОУН.

Ключові слова: О. Штуль, Д. Штуль, особистість, Кременецька духовна семінарія, Ф. Кульчинський, ОУН.

Zek Bohdan. Head of the leadership OUN Oleh Sztul¹ (1917–1977). Formation personality

The purpose of the work is to highlight the biography of O. Sztul, namely the period of his personality formation, factors that influenced this process. This will allow us to a large extent to understand his motivation when making decisions and, in general, his further biography. The research methodology is based on the principles of systematicity, objectivity and historicism. The work used both general scientific and special methods of historical knowledge. Among general scientific methods it is worth mentioning the methods of analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, critical method. Achieving the goal became possible thanks to special historical methods: prosopographical, historical-problematic and historical-chronological. The categories of personality and the time of its formation are outlined by using the method of interdisciplinary connections. The age of 17 was determined as the time of personality formation using the achievements of psychology. The chronological boundaries of the work are also constructed accordingly with this in mind. The scientific novelty of the research consists in an attempt to determine the influencing factors on the formation of the personality of a historical figure. Along with the attempt of a new methodological approach, using the achievements of psychology in the work, the period of O. Sztul childhood and youth, studies at the Kremenets Theological Seminary is covered in more detail for the first time. New sources introduced into scientific circulation by the author in the mentioned work will be useful for further researchers. Conclusions. O. Sztul personal development took place in two stages. The first was the family environment. The direct upbringing of the children was more likely taken care of by the teacher's mother; but the father's role probably dominated more. Extremely active, both in church and public life, he had an unconditional influence on his sons. Frequent changes of parishes, relocations did not contribute to the family's fortunes, children, like adults, constantly got used to a new place. O. Sztul probably understood already then, the price his father pays for his position. The second stage is the time of study at the Kremenets Theological Seminary, where the young man not only met like-minded people, but also got to know the idea of Ukrainian statehood more thoroughly. These aspects had an unconditional influence on the further biography of O. Sztul to some extent explain the fact that it was he, and not someone else, who assumed the position of leader of the OUN.

Key words: O. Sztul, D. Shtul, personality, Kremenets Theological Seminary, F. Kulchytskyi, OUN.

¹ Такий варіант правопису прізвища О. Штуля був в офіційних документах закордоном. Однак, відповідно до правил української транслітерації, його прізвище мало б писатися як Shtul.

Постановка проблеми. Тема українського визвольного руху ХХ ст. продовжує зберігати свою актуальність. Поряд зі значним внеском дослідників у розроблення вказаної проблематики низка питань має дискусійний характер. Їх вирішення потребує залучення не лише нових методологічних практик з історії, а й дослідницького інструментарію з інших галузей пізнання, зокрема психології та соціології. У вивченні українського визвольного руху недостатньо впровадженими є просопографічні практики. Одна з причин – боротьба в умовах глибокого підпілля, конспірація, результатом чого стали так звані «білі плями» у біографіях учасників боротьби за незалежність України. Поряд із цим увага дослідників більшою мірою концентрується навколо кількох керівників визвольного руху, переважно представників ОУН(Б). Результатом цього може стати тенденційне сприйняття в оцінці історичних подій та явищ.

Предметом нашого дослідження стала постать О. Штуля² – майбутнього керівника ОУН після смерті Андрія Мельника (1890–1964).

Аналіз останніх досліджень. Біографії діяча ще не присвячено жодної ґрунтовної монографії. Чи не першу спробу наукового висвітлення його життєпису зробив член ОУН історик Аркадій Жуковський [10]. У своїй статті, включеній до меморіального збірника «Париж Олегові Штулеві», він приділив більшу увагу О. Штулю як голові проводу ОУН і редактору газети «Українське слово». Публіцистика і громадська діяльність діяча зацікавили Ольгу Степанчук [23; 24]. Варто звернути увагу і на праці Б. Зека – автора вказаної статті [11–13]. У згаданих роботах розглянуто період Другої світової війни у житті О. Штуля, його діяльність у діаспорі. Період формування особистості та чинники, які впливали на це, були висвітлені недостатньо. Чимало статей про О. Штуля мають публіцистичний характер, підготовлені у вигляді історичних довідок та енциклопедичних гасел, а тому не претендують на статус повноцінного наукового дослідження.

Переслідуючи загальну мету висвітлення життєпису О. Штуля, завданням указаної праці є розкриття чинників, які впливали на становлення його особистості, індивідуальних рис характеру, світогляду та політичної орієнтації.

Виклад основного матеріалу дослідження. За твердженням психологів, у минулому столітті становлення самосвідомості відбувалося у період 17–19 років [8, с. 53; 14, с. 55]. Тож у вказаній праці ми здійснимо спробу висвітлити біографію історичного діяча до досягнення ним 17-річного віку, тобто початку навчання у Варшавському університеті.

О. Штуль народився 1 (14) липня 1917 р. в с. Лопатичі [7, арк. 5] Овруцького повіту Волинської губернії (нині Коростенський р-н Житомирської обл.). Про це ми довідуємося із запису метричної книги церкви Різдва Пресвятої Богородиці с. Лопатичі. Його батько Данило зазначений як дякон³ містечка Маційов (нині селище Луків Ковельського р-ну Волинської обл.) Ковельського уїзду Волинської губернії, мати – Антоніна, обоє православні [6, арк. 15–16].

На формування особистості значно впливає родина, тож варто детальніше розповісти про сім'ю Штулів. Батько Данило народився 16 грудня 1893 р. (старий стиль) у с. Коритниця (нині Володимирського р-ну Волинської обл.) у селянській родині Івана Власовича та Катерини Петрівни [1, с. 460]. Вони володіли 9 га землі, мали двоє коней, сім голів худоби, пасіку та ще 10 овець [3, арк. 9]. Тому варто вважати, мали змогу дати освіту сину. Після закінчення церковно-приходської школи Данило продовжує навчатися у Володимир-Волинській (від 2021 р. – м. Володимир) двокласній вчительській семінарії, яку закінчив у 1910 р. Молодого педагога направляють на роботу у с. Воля-Ковельська, а через рік – у с. Нова Вишва (нині Ковельський р-н). Про період його вчителювання, на жаль, поки що відомо небагато.

У жовтні 1913 р. Д. Штуль одружується із учителькою Антоніною Лотоцькою [1, с. 460], яка народилася 10 червня (за старим стилем) 1894 р. у с. Мельниця Ковельського повіту [3, арк. 9]. Через два тижні після одруження Штуль приймає дяконський сан із рук владики Фадея (Успенського) у храмі Милецького духовного училища. Спочатку місцем його служби став Благовіщенський храм Ковеля, а з 1 вересня 1914 р. він приступив до виконання обов'язків псаломщика у Мацієві. Що спонукало змінити професію 20-річного чоловіка, можна лише припускати. Швидше за все, домінуючу роль зіграла родинна традиція або внутрішнє духовне покликання.

Із початком Першої світової війни у серпні 1915 р. західна частина Волині була окупована австрійськими та німецькими військами. Подружжя опиняється в евакуації. Бажання стати священником приводить Штуля до Житомирської духовної семінарії. Після складання іспитів 8 листопада 1916 р. єпископ Острозький Аверкій (Кедров) рукоположив Данила в ієреї [1, с. 461]. Незважаючи на духовний сан,

² Олег Штуль (О. Жданович) – один із керівників ОУН(М) у роки Другої світової війни. Із 1948 р. головний редактор тижневика «Українське слово» (Париж). У 1965–1977 рр. голова проводу ОУН. Помер 4 листопада 1977 р., похований на цвинтарі Св. Андрія у м. Саут Баунд Брук штату Нью-Джерсі, США.

³ Варто зауважити, що керівник іншої гілки ОУН Степан Бандера також походив із родини священника.

він опиняється на Румунському фронті [2, с. 1], де виконує душпастирський обов'язок при 377-му польовому пересувному шпиталі. За участь у війні священник був нагороджений орденом Св. Анни III ступеня.

У 1917 р. отець Данило повернувся з фронту, деякий час працював інструктором Всеросійського поземельного перепису на Волині. Після народження сина у грудні 1919 р. єпископ Кременецький Діонісій (Валединський) призначив Штуля настоятелем церкви у вже згаданому с. Лопатичі. На той час Волинь включно з Овруцьким повітом перебувала уже в складі Другої Речіпосполитої, а єпископ Діонісій (Валединський) був єдиним православним архієреєм на даній території.

Молоде подружжя з малолітнім сином Олегом бажало повернутися додому. Імовірно, тому у березні 1920 р. єпископ Діонісій (Валединський) переводить священника Штуля на прихід у с. Жиричі Ковельського повіту (нині однойменний р-н Волинської обл.) [1, с. 461]. Його перебування тут підтверджує свідоцтво про шлюб, засвідчене ним як священником Покровської церкви у жовтні 1921 р. [5, арк. 141а]. У Жиричах у подружжя Штулів народжується і другий син Василь [3, арк. 9]. У братів була й сестричка Віра, однак вона померла ще в ранньому віці.

Батько мав безумовний вплив на формування свідомості обох синів. Незважаючи на сан священника та притаманний йому консерватизм, отець Данило поєднував у собі багато іпостасій: він брав активну участь не лише у церковному, а й у громадському житті. Як делегат від шостої округи Ковельського повіту взяв участь у роботі Почаївського з'їзду (3–10 жовтня 1921 р.), де були порушені питання щодо відновлення українського православ'я шляхом відродження традицій та богослужінь рідною мовою. У 1923 р. Штуль закінчив місіонерські курси у Зимному, протягом служби у Жиричах був членом благочинної ради. За заслуги перед Церквою як священник нагороджений набадреником (1921 р.) і скуфією (1923 р.).

За словами сучасників, на протигагу дружині отець Данило мав стійку, але водночас запальну вдачу, обоє вони доповнювали один одного. Імовірно, що саме матушка Антоніна, вчителька за фахом, узяла на себе обов'язок початкового навчання і виховання дітей [9, с. 4].

У квітні 1924 р. отець Данило стає на чолі парафії у с. Сновидовичі (нині Сарненський р-н Рівненської обл.) [1, с. 461], де разом із духовними обов'язками переймається ще й громадськими справами. Так, 17 травня 1934 р. у Сновидовичах були проведені збори селян, де прийняли рішення створити пожежну сторожу. Її головою обрали священника Штуля, який, імовірно, сам виступив головним ініціатором цього процесу. Після зібрання члени шкільного гуртка під егідою отця Данила поставили виставу «Розумний і дурень». На прохання присутніх хор відспівав декілька українських пісень, диригував священник Штуль. На кінець червня планувалося поставити виставу на користь пожежної сторожі [18, с. 3].

Під час своїх богослужінь отець Данило не забував про українську історію і національні традиції. Зокрема, 10 березня 1935 р. з ініціативи членів товариства ім. Петра Могили у парафіяльній церкві с. Сновидовичі була відправлена служба українською мовою, а після неї – панахида, приурочена 121-м роковинам від дня народження Т. Шевченка. Священник Штуль закликав віруючих молитися за свого пророка. Промова видалась емоційною, на очах у людей були сльози. Автор статті «Сновидовичанин» у газеті «Українська нива», який розповідав про цей захід, звернув увагу, що в селі не пройшла академія на честь Т. Шевченка у зв'язку з відсутністю місця, де можна було зібратися. Тому він звертався до ВУО (Волинське українське об'єднання), аби організація посприяла відкриттю просвітянської хати [20, с. 5]. Поряд із цим 15 липня 1935 р. отець Данило організував хресний хід до с. Біловіж (нині Сарненського р-ну Рівненської обл.). Прочани зі Сновидович, Дерті та інших сіл вирушили до образу Божої Матері в с. Біловіж, який, за переказами, був створений ще в часи княгині Ольги. Після прибуття у храм священник Штуль відправив службу українською мовою, виступив із проповіддю, закликаючи всіх триматися православ'я і шанувати Божу Матір так само, як і в старі часи [22, с. 3]. Про хресний хід також розповідала «Українська нива». Можна припустити, що автором указаних статей міг бути сам отець Данило. Про діяльність останнього згадував і відомий український письменник Улас Самчук. За його словами, отець Штуль повністю українізував церковні богослужіння, організував хор під керівництвом І. Столярчука, який зачарував усіх своїми співами [19, с. 18].

Припускаємо, що обоє синів отця Данила не лише спостерігали за активністю батька, а й безпосередньо йому допомагали. Із віком вони не лише виконували певні прохання, а й першими дізнавалися про його ініціативи, обмінювалися з ним думками, із часом давали поради. Досвід батька – це й співпереживання обох його синів.

Постать священника в українському селі першої половини ХХ ст. продовжувала відігравати колональну роль. Там, де виконував свою духовну місію Д. Штуль, селяни чи не вперше дізнавалися про

свою приналежність до української нації, а також про свої соціально-культурні та навіть політичні права. Це викликало незадоволення польської влади, як наслідок, церковні приходи священника Штуля часто змінювалися. За таких обставин налагодити своє життя було доволі складно, родина переїздила з місця на місце, постійний режим адаптації до нового середовища був складним, особливо для дітей, яким доводилося навчатися між переїздами. Усе ж маємо відомості про те, що майбутній голова провуду ОУН здобував початкову освіту у школах сіл Жиричі Ковельського і Сновидовичі Сарненського повітів, а у 1926 р. склав іспит до 5-го класу Рокитнівської школи (нині Сарненський р-н Рівненської обл.) [7, арк. 5].

Восени 1936 р. духовна консисторія вкотре змінює місце служби Штуля і переводить його у с. Яблунька (нині Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.). Як не парадоксально це звучить, але вже через місяць священника призначають настоятелем іншої парафії у с. Синове (нині Ковельського р-ну Волинської обл.) [1, с. 461–462]. У лютому 1938 р. Д. Штуля знову переводять на новий прихід. На цей раз він мав виконувати свої душпастирські обов'язки у с. Засілі (нині Ковельського р-ну Волинської обл.) [3, арк. 9 зв.]. Таким чином, відстань між парафіями Д. Штуля, що так швидко змінювалися, становила понад 250 км⁴.

Роль батька у формуванні світогляду синів допомагають визначити спогади професора Іван Денисюка щодо духовної місії отця Штуля в с. Залісі: «Це була неординарна особистість. У церкві отець Данило більше говорив про Україну, ніж про Матір Божу, і не так про Ісуса Христа, як про Т. Шевченка. За його ініціативою у селі висипали символічну козацьку могилу. У селі з'явилися синьо-жовті прапори й тризуби. У помешканні священника вишиваний тризуб висів на стіні навіть за радянської влади» [4, с. 400–401].

Таким чином, першим чинником, який вплинув на формування особистості О. Штуля, стала родина, передусім батько⁵ зі стійкою та активною проукраїнською позицією. Не менш значну роль у цьому процесі відіграла Кременецька духовна семінарія, де продовжив навчання майбутній керівник ОУН.

Подружжя Штулів, обоє вчителі за фахом, також прагнуло, аби діти здобули хорошу освіту, що в умовах міжвоєнної Польщі було доволі проблематично, тим більше для українців – віруючих Православної церкви. Тому перелік навчальних закладів, де б змогли продовжити освіту брати Штулі, був невеликий. Одним із них стала Українська православна духовна семінарія у Кременці. Тут навчалися вихідці з Волині, Холмщини та Підляшшя. Її викладачами були Михайло Кобрин, Іван Власовський, Никанор Вишневський, Лев Данилевич, Сергій і Катерина Міляшкевичі. Особливо виокремлювався викладач (із 1936 р. – професор) української мови і літератури Филімон Кульчинський, який працював у семінарії впродовж 1927–1939 рр. [15, с. 70]. Він не лише добре знав свій предмет, а й займався громадсько-політичною діяльністю, був прихильником української національної ідеї [26, с. 179]. Кульчинський вів гурток українознавства, де учні готували реферати з української мови, історії, сакрального мистецтва Волині, брали участь у проведенні Шевченківських свят разом із вихованцями української приватної гімназії, «Просвітою» [27, с. 65].

Семінарія була доволі відомою, тому й не дивно, що 8 червня 1927 р. священник с. Сновидовичі Д. Штуль підписав «Прошення» до ректора Волинської духовної семінарії в Кременці про допущення його сина скласти іспити для вступу у 2-й клас. Урешті, коли Олег здав письмові та усні екзаменати (переважно на оцінку «достатньо») з релігії, польської, італійської, руської мов, польської історії, географії, природознавства, математики та співів, він офіційно отримав право називати себе студентом семінарії [7, арк. 1–2]. Кременець зі збереженими історичними пам'ятками, горою Бонною та руїнами замку навіював романтичні образи минулого. Так принаймні у своїх спогадах описують місто кременецькі учні того часу. Поряд із цим тут жила українська національна ідея, яку так охоче переймав юнацький максималізм.

Через два роки до Кременецької духовної семінарії вступив і брат Олега – Василь [9, с. 4]. Вони обоє постають перед нами на сторінках пізніших мемуарів, авторами яких стали колишні вихованці семінарії. Один із них, Максим Скорупський, так описував той час: «Першим містом, де ми ходили тими самими стежками, був славний своїми школами й красою природи Кременець. Там ми набиралися початкових знань, читали крадькома націоналістичну літературу, милувалися чудовими краєвидами міста й околиць, там серед бузку й черемхи проходила наша молодість» [21, с. 143]. В іншому місці

⁴ Такою принаймні була відстань між парафіями в селах Сновидовичі (нині Сарненський р-н Рівненської обл.) і Залісі (нині Ковельський р-н Волинської обл.).

⁵ Священник Д. Штуль був репресований радянською владою, відбував покарання у 1945–1955 рр. Після майже 10 років таборів продовжив свою душпастирську діяльність під пильним наглядом радянських спецслужб. Помер 21 березня 1967 р., похований на Байковому кладовищі в Києві.

своїх спогадів він більш детально описує самих Олега та Василя⁶: «Про братів Штулів як здібних учнів духовної семінарії я ще знав із Крем'янця, а тепер у таборі Хрона мав змогу довідатися дещо детальніше й про Олега від його брата та його шкільних товаришів. Казали, що один брат кращий від другого, бо обидва Штулі володіли даром слова, хоча перевагу мав Олег. Виглядом і характером вони не були подібні. Василь – брюнет із карими очима, кремезніший, живої вдачі, імпульсивніший, а Олег мав русяве волосся, сірі глибокі очі, зрівноважену, лагідливо-вдумливу вдачу, худорляве обличчя. Одному й другому було притаманне почуття гумору» [21, с. 146]. Своє навчання разом із братами Штулями також описує Микола Матерський: «Нас, семінаристів, називали книшами, а учнів сільськогосподарської школи, що у Білокриниці, – гречкосіями. Але це не заважало нам співробітничати, влаштовувати різноманітні вечори, спортивні змагання. У вільний час ми багато подорожували: Кременецькі гори, Почаїв, Берестечко, Львів, Луцьк. Серед семінаристів О. Штуль був чи не найпомітнішим. Тоді ж училися наші товариші Володимир Смикуржевський, Юрій Пундик, Євген Міцевич, Іван Соїко, Анатолій Малевич, Петро Остапчук. Два класи нижче був молодший Олегів брат Василь. Ними обома гордилися і семінаристи, і викладачі закладу» [26, с. 179].

Світогляд майбутнього голови ОУН формували твори античних авторів, класиків світової та української літератури, з якими він ознайомився під час навчання. Серед них: «Анабазис» Ксенофонта, «Іліада» та «Одіссея» Гомера, «Гамлет» В. Шекспіра, «Синя пташка», «Монна Ванна» М. Метерлінка, «Земля» і «Людина» О. Кобилянської, «Камінний господар», «Кассандра», «У пущі» Лесі Українки, «Сині етюди» і «Вальдшнепи» М. Хвильового [7, арк. 6–8].

Поряд із успіхами у навчанні у старших класах О. Штуль привернув до себе увагу участю у громадсько-культурному житті міста, літературних вечорах та спортивних змаганнях [26, с. 179]. Варто припустити, що публічна активність могла надавати йому куди більшої ваги, ніж високі оцінки. У біографії майбутнього політика у цьому не було нічого дивного.

Своїм духовним батьком О. Штуль називав уже згаданого Ф. Кульчинського [16]. Саме він заохочував його продовжувати навчання. Пізніше, наприкінці 1950-х років, учень зустрівся зі своїм учителем у Трентоні (США). Як стверджує М. Скорупський, під час цієї зустрічі Ф. Кульчинський обійняв О. Штуля і промовив: «Олеже, я гордий за Вас». На що останній сказав: «Я пишаюся Вашим вченням, яке навчило мене працювати над собою» [25, с. 1]. Більш детально внесок свого вчителя О. Штуль характеризує у вітальному листі з нагоди його 75-річчя від 29 квітня 1966 р.: «Ви не знаєте, дорогий Учителю, наскільки гріла нас любов до України, Прищеплена Вами, в холодні партизанські ночі, наскільки освіжала вона нашу спрагу в бою, наші безкінченні ночі у в'язницях, коли над нами висів меч невідомого, чекання смерті. Ті з ваших учнів, що загинули по-геройськи, були кріплені Вашими словами й зразком Вашої відданості» [17, с. 14].

Про рівень здобутих знань О. Штулем дає уявлення свідоцтво за 8-й клас семінарії, видане 14 червня 1933 р. Майбутньому голові проводу ОУН чи не найкраще давалося заняття спортом, за яке отримав оцінку «дуже добре». «Добре» мав за історію, філософську пропедевтику, святе письмо Нового Заповіту, церковну історію, основи теології, польську та українську мови. Так само було оцінено його знання фізики з хімією, церковного співу, тілесних вправ. Складніше давалося вивчення грецької, латинської та німецької мов, за що мав «достатньо». Семінарист Штуль відповідально ставився до навчання: упродовж року пропустив лише 14 шкільних годин [7, арк. 3–3 зв.].

Навчання у семінарії добігало кінця. Склавши остаточні іспити та зібравши посвідки про здану літературу у бібліотеках міста [7, арк. 9–14], 20 червня 1934 р. О. Штуль отримав атестат зрілості [7, арк. 4]. Під впливом середовища та власних переконань 17-річний юнак обрав своїм майбутнім фахом історію. Він продовжив навчання у Варшавському університеті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Світогляд О. Штуля передусім формувався під впливом батька, який мав яскраво виражену та активну проукраїнську позицію не лише у духовному, а й у громадсько-політичному житті. Політика міжвоєнної Польщі щодо українців, часті зміни парафій кардинально не впливали на життєву позицію священника. Складається враження, що Д. Штуль не бажав пристосовуватися до обставин навіть тоді, коли вирішувалися доля родини та питання її добробуту. Це співпереживали і його сини. Вирішальний вплив на формування особистості майбутнього голови проводу ОУН мала Кременецька духовна семінарія. Будучи представником свідомої родини, у навчальному закладі О. Штуль ґрунтовніше пізнав не лише формат української національної ідеї, а й зустрів багатьох її прихильників. Саме у цих умовах відбувається становлення його особистості,

⁶ Василь Штуль (Чорнота) – один із керівників ОУН(М) у роки Другої світової війни. Перебував у загоні Миколи Недзведського (Хрона). Після його приєднання до УПА працював у секторі пропаганди. За однією з версій убитий СБ ОУН(Б) восени 1943 р. на Кременеччині.

утверджуються система цінностей і світогляд. Майбутнє породжувало нові виклики, але вони коригували хіба риси характеру, ніж уже сформовані особисті переконання діяча, що ми бачимо на прикладі його подальшого життєпису. Постає О. Штуля потребує досконалого вивчення так само, як і біографії багатьох інших борців за незалежність України у ХХ ст.

Література:

1. Борщевич В. Життя і пастирські труди отця Данила Штуля. *Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область*. Кн. 1. Рівне : Рівненська друкарня, 2006. С. 460–463.
2. У Києві помер митрофорний протоієрей Данило Штуль – батько Голови ПУН Олега Штуля. *Свобода*. 1967. 6 травня. С. 1.
3. Галузевий державний архів Служби безпеки України, ф. Припинені архівно-кримінальні справи, спр. 75854. Штуль Д. І. Почато: 9 травня 1945 р. Закінчено: 6 серпня 1945 р., 160 арк.
4. Денисюк В.Т., Денисюк І.О. Ратнівська земля: історико-краєзнавчий нарис. Луцьк : Надстир'я, 2003. 452 с.
5. Державний архів Волинської області, ф. р. 35. Волинська духовна консисторія, оп. 10, спр. 213. Метрична книга про народження, одруження і померлих с. Залісі за 1862–1874 рр., 1921, 1923 роки. Шлюбні описи за 1921 р. Почато: 15 червня 1862 р. Закінчено: 24 грудня 1874 р., 324 арк.
6. Державний архів Житомирської області, ф. 1. Волинська духовна консисторія, м. Житомир Волинської губернії 1741–1921 рр., оп. 77, спр. 1311. Метричні книги про народження, шлюб, смерть по церквам Овруцького повіту за 1917 р. по селам: Білокоровичі, Васьковичі, Дуброва, Замисловичі, Кам'янка, Каленське, Лопатичі. Почато: 1917 р. Закінчено: 1917 р., 209 арк.
7. Державний архів Тернопільської області, ф. 232. Кременецька державна православна духовна семінарія Волинського шкільного округу, м. Кременець Волинського воєводства, оп. 1, спр. 272. Особова справа учня Штуля Олега. Почато: 1927 р. Закінчено: 1934 р., 14 арк.
8. Євдокімова О.О. Соціально-психологічні особливості студентського віку та їх урахування в системі психологічного супроводу. *Наука і освіта*. 2009. № 1/2. С. 52–57.
9. Жуковський А. Батьківські пороги. *Українське слово*. 1997. 7–14 грудня. С. 4, 6.
10. Жуковський А. Життя й творчість Олега Штуля-Ждановича. *Париж Олегові Штулеві: Збірник на пошану Олега Штуля-Ждановича* / літ. ред. Е. Андрієвська. Париж : Українське слово, 1986. С. 9–26.
11. Зек Б. Олег Штуль у боротьбі за Україну. Серія «Події і люди». Книга 22. Торонто – Львів : Літопис УПА, 2013. 112 с.
12. Зек Б. Луцький період у житті голови Проводу ОУН Олега Штуля (1917–1977). *Старий Луцьк*. 2018. Вип. XIV. С. 318–326.
13. Зек Б.М. У спільній боротьбі за Україну: отаман Тарас Боровець і голова проводу ОУН Олег Штуль. *Тарас Бульба-Боровець – син землі поліської* : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 110-й річниці від дня народження Тараса Бульби-Боровця, 15 травня 2018 р. / за заг. ред. А.Л. Черній, Н.К. Бойчук. Березне, 2018. С. 53–55.
14. Корнієнко І.О. Ситуації неспіху і їх опанування у процесі професіоналізації особистості у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2011. Вип. 23. С. 54–57.
15. Кульчинський Ф. Божественна літургія: короткий пастирський коментар / ред. протоієрея Степана Ярмуса. Вінніпег: Екклесія, 1992. Ч. 2. 71 с.
16. Мицик Ю. Листи єпископа Сильвестра (Гаєвського) до митрополита Іларіона (Огієнка). URL: <http://hram.in.ua/biblioteka/osnovy-viry/261-book261/3148-titlhttp://hram.in.ua/biblioteka/osnovy-viry/261-book261/3148-title3698e3698> (дата звернення: 01.05.2023).
17. Мицик Ю. Незнаний лист О. Штуля (Ждановича) до свого вчителя. *Українське слово*. 2003. 29 травня–4 червня. С. 14.
18. Присутній с. Сновидовичі, Сарненський повіт. *Українська нива*. 1934. 2 червня. С. 3.
19. Самчук У. До сорокодення смерті Олега Штуля-Ждановича. *Париж Олегові Штулеві: Збірник на пошану Олега Штуля-Ждановича* / літ. ред. Е. Андрієвська. Париж : Українське слово, 1986. С. 18.
20. Село Сновидовичі, Сарненський повіт. *Українська нива*. 1935. 31 березня. С. 5.
21. Скорупський М. На перехрестях життя (Уривки). *Париж Олегові Штулеві: Збірник на пошану Олега Штуля-Ждановича* / літ. ред. Е. Андрієвська. Париж : Українське слово, 1986. С. 143–152.
22. Сновидовичі на Сарненщині. *Українська нива*. 1935. 4 серпня. С. 3.
23. Степанчук О. Олег Штуль-Жданович як редактор українського паризького «Українського слова». *Драгоманівські історичні студії* / відп. ред. і упор. В.О. Потильчак ; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ ; Ніжин : Лисенко М.М., 2020. С. 239–242.
24. Степанчук О. Політична діяльність Олега Штуля-Ждановича у повоєнний період (друга половина 1940-х – 1977 рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Історія»*. 2019. Вип. 27. С. 50–53.
25. У ланці безсмертних. *Українське слово*. 1987. 29 листопада. С. 1.
26. Чернихівський Г. Портрети пером: статті, есе, рецензії. Кременець ; Тернопіль : б. в., 2001. 308 с.
27. Шпак В., Олійник В. Духовна православна семінарія в Кременці в 1919–1939 роках. Т. V. Кременець: Малий видавничий дім, 2018. 313 с.